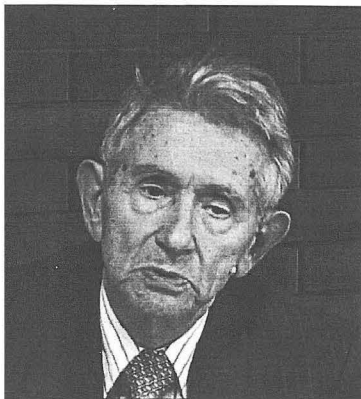


✓ POGOVOR DUŠANOM S



J.: Vaš življenjski opus dobro poznamo. Kaj je vplivalo, da ste na svoji poklicni poti dali prednost andragogiki in izobraževanju raslih in ne pedagogiki?

Izločile so številne okoliščine. Nekaterih nisem prosto nisam izbral sam. Kot šestnajstletnik sem se leta 1943 pridružil partizanskim odredom. V dveh letih vojskovanja sem končal šestmesečni veterinarski tečaj in sem bil sredi leta 1945, ko smo bili stacionirani v Bjelovarju, postavljen za namestnika šefa veterinarske ambulante v artilerijski diviziji. Šef je bil doktor veterinarskih znanosti, kasnejši znani ustanovitelj in član Srbske akademije znanosti in umetnosti dr. Pantić. Kot vojak sem med vojskovanjem v Bjelovarju končal 5. in 6. razred šerne partizanske gimnazije. Demobiliziran sem bil decembra 1945. Želel sem končati gimnazijo v Nikšiću, a me niso sprejeli, ker nisem bil 'prestar'. Nato sem se vpisal na učniščišče v Hercegovnem in tam diplomiral leta 1947. Postavili so me za učitelja in ravnatelja

Moje dosežke na področju andragogike bodo ocenjevale mlajše generacije.

obsega štiriletni študij andragogike, s katerim študenti pridobijo strokovni naziv diplomirani andragog, specialistični in magistrski študij ter študij za pridobitev doktorata iz andragogike. Izoblikovala se je mlajša generacija učiteljev in sodelavcev. Danes izvaja študijski program v študijski skupini za andragogiko pet profesorjev, dva docenta in štirje asistenti v rednem delovnem razmerju. To so ljudje, ki so s svojimi deli in udeležbo na znanstvenih srečanjih doma in v tujini dosegli mednarodni ugled. Trdno sem prepričan – tako je bilo doslej in tako bo v prihodnosti –, da znanosti ne sestavljajo posamezniki, kakršenkoli je že njihov prispevek. Znanost ustvarjajo skupine ljudi, ki so ji predani in ki sprožajo zanimanje mladih za to znanost.

Z. J.: Kako ocenjujete zdajšnje stanje izobraževanja odraslih v Srbiji, še posebno, če ga primerjate s stanjem v nekdanji Jugoslaviji?

Zdajšnje stanje izobraževanja odraslih v Srbiji je v primejavi s stanjem v nekdanji Jugoslaviji veliko slabše. Prišlo je do razkrajanja sistema izobraževanja odraslih, do odiranja izobraževanja odraslih na obrobje izobraževalne politike, 'infantilizacije' izobraževalne politike, spreminjanja lastništva andragoških ustanov itn. Vse to se je dogajalo v zadnjih petnajstih letih in vpliva na izpeljavo izobraževanja odraslih v praksi. Osebe Katedre za andragogiko in Instituta za pedagogiko in andragogiko je sicer izdelalo strategijo in projekcijo razvoja izobraževanja odraslih, a te opredelilne je treba šele udejaniti. Izboljševanje stanja v gospodarstvu, širjenje politične demokracije in državljanskih pravic ter revitalizacija izobraževanja odraslih so procesi, ki so med seboj povezani.

Boj za znanje bo v 21. stoletju hujši, kot je bil nekoč boj za ozemlja.

Z. J.: Kako ocenjujete očitno težnjo, da se izobraževanje odraslih vse bolj ocenjuje z zornega kota gospodarske koristi in tržne logike, vključno s tržiščem dela?

Takšna težnja ima filozofske razsežnosti in zadeva predvsem vrednost znanja, vrednost izobraževanja. Po nekaterih avtorjih je znanje vir moči. Znanje je še bolj nepravilno razporejeno kot svetovno bogastvo. Filozofija, da je izobraževanje 'blago', ki mora zdržati konkurenco na tržišču, vodi k temu, da se izobraževanje usmerja na globalno tržišče. V takšni filozofiji je izobraževanje 'blago', ki se prodaja v obliki kvalifikacij. Način razmišljanja s področja ekonomije se prenaša na področje znanja in učenja. To je mehanistični pristop, ki ga ni mogoče sprejeti brez kritičnih pomislekov in proučevanja. Konceptijo, da je izobraževanje 'blago', ki se prodaja na tržišču kot vsako drugo blago, je potrebno kritično premisliti, upoštevajoč pri tem filozofske in moralne razsežnosti učenja in izobraževanja. S takšnimi pojmovanji se prenaša ekonomska filozofija na filozofijo izobraževanja. Tisti, ki ponujajo izobraževanje, skušajo priti do bogatih strank. Diplome in kvalifikacije izražajo znak vrednosti blaga, ki ga kupimo na tržišču. Filozofija izobraževanja se mora gledati mimo tržišča, potrošniške psihologije in psihologije posedovanja. Res je, da bo človek obvladal tehnologijo, toda vprašnje je, v čigavem interesu? Kakšen bo pogled na svet takšnega človeka, ki nima zgrajenih splošnih vrednot in vrednostnega sistema? Filozofija tržišča razdira kulturno tradicijo, koncepcija holizma pa spodbuja kulturno in tudi izobraževalno invazijo. Teorija 'sposojanja' se nekritično sprejema. Sposojanje se včasih v najbolj grobem smislu odraža s pomočjo pogojevanja. Teorija 'odvisnosti' ima poseben vpliv na učenje in izobraževanje odraslih. Razume se, da širitvi znanja in znanosti ni mogoče postaviti meja, toda potreben je bolj uravnotežen model izmenjave znanja, potrebna je nova konceptualizacija učenja in izobraževanja, da bi lahko

razumeli sodobni svet in v njem tudi 'tržno' usmerjenost znanja.

Z. J.: Kako gledate na razvoj andragogike v svetu v prihodnjih desetletjih? Ali mislite, da bo prišlo do večjih paradigmatških sprememb in kakšne bodo?

Andragogika proučuje učenje in izobraževanje odraslih. Če primerjalno presojam razvoj, pričakujem v prihodnosti številne spremembe. Odprl se bo prostor za presojanje, prevrednotenje in znanstveno obdelavo še neobdelanih področij. Prišlo bo do nastanka novih andragoških poddisciplin: andragoške futurologije, andragogike za varstvo življenjskega in delovnega okolja, visokošolske andragogike, andragogike množičnih komunikacij, če naštejemo samo nekatere. Od diferenciacije se bomo v andragogiki postopoma pomikali k andragoškim sintezam. Znanstvene sinteze so tisti element, ki bo dajal podlago andragogiki kot znanosti. Andragogika bo morala ustvarjati splošna znanja, ki jih bo mogoče uporabiti na posebnih področjih in pri subdisciplinah andragogike. Andragogika bo morala razumeti jezik filozofije, da bi lahko začela urejati terminološke zmede in da bo lahko odpravila pojmovne dvoumnosti.

Na področju izobraževanja in učenja odraslih so se pojavile nove paradigme in modeli. Do novih paradigem prihaja, kadar se na nekem področju v določenem času ugotovijo nepravilnosti, ki se ne ujemajo z dano paradigmo. Tedaj se poprejšnja pojmovanja in teorije nanovo presojajo, redefiniirajo ali jih povsem opustimo. Presojanje različnih paradigem v andragogiki zahteva temeljno filozofsko in metodološko izobraževanje bodočih teoretikov in raziskovalcev. Od tega bo odvisna tudi prihodnost andragogike.

Z. J.: Kakšne so po vašem mnenju resnične možnosti za udejanjanje strategije vseživljenjskosti učenja? Koliko ga povezujete z

novimi cilji Evropske unije?

Vseživljenjskost izobraževanja dojemam kot filozofijo izobraževanja, kot miselnost o izobraževanju, ki se mora nahajati v temeljih vsake ravni izobraževanja. Ta filozofija ima globoke korenine, ki segajo do antičnih civilizacij. Preizkušali so različne strategije te filozofije. Najpopolnejša so udejanjanja na področju učenja in izobraževanja odraslih. Učenje in izobraževanje odraslih se ne oblikuje le pod vplivi silnic in moči znotraj andragoških ustanov. Delujejo tudi močni zunanji vplivi, h katerim štejemo zlasti demografske spremembe, preusmeritev ekonomije, spreminjanje organizacije dela, spreminjanje tehnologije, povečanje fonda prostega časa itn. Države članice Evropske unije so v zadnjih desetletjih 20. stoletja jasno poudarile pomen učenja in izobraževanja odraslih. V dokumentih, ki so jih sprejeli v posameznih državah EU, poudarjajo potrebo po oblikovanju 'evropske zavesti' s pomočjo učenja in izobraževanja odraslih, vse to v funkciji ustvarjanja evropskega zavezništva. Toda ustvarjanje evropske perspektive učenja in izobraževanja odraslih ne bo niti malo lahka stvar. Različni vplivi delujejo v obeh smereh: tako na integracijo kot tudi na dezintegracijo. Učenje in izobraževanje odraslih ter andragogika kot znanost so pred velikimi izzivi. Probleme moramo razumeti v evropskih razsežnostih.

Z. J.: Poznamo vas kot zelo plodnega pisca andragoških del in kot dolgoletnega uspešnega profesorja. Ali nam lahko poveste, na katerem področju ste dosegli največ?

Človek je časovno omejeno bitje. Raziskovalno področje andragogike je zelo obsežno. Kamorkoli se obrnemo, ugotovimo potrebo po novih raziskovanjih, po novih znanjih o učenju in izobraževanju odraslih. Pri strokovnem in znanstvenem delu me je zanimalo več po-

Prišlo bo do nastanka novih andragoških poddisciplin.

dročij andragogike. A vendarle sem namenjal največ pozornosti obči andragogiki, primerjalni andragogiki in proučevanju zgodovine andragoških idej. Veseli me, da se moji sodelavci precej bolj poglobljajo v posamezna andragoška področja, kot sem se lahko jaz. Takšen trend andragogiki zagotavlja prihodnost v našem prostoru.

Z. J.: Nam lahko ob vašem visokem življenjskem jubileju zaupate, katero vašo življenjsko modrost bi najrajši priporočili mlajšim rodovom andragogov?

Od človeka v mojih letih ne kaže pričakovati priporočil za prihodnost. Mlajše generacije bodo to prihodnost ustvarjale same in bodo za njo delno odgovorne. Jaz lahko govorim le

Napovedovanje prihodnosti pomeni zavestno sodelovanje pri njenem ustvarjanju.

o mojih izkušnjah. Napovedovanje perspektive za prihodnost pomeni zavestno sodelovanje pri njenem ustvarjanju. Prihodnost bo pomembna za razumevanje narave in bistva učenja ter izobraževanja odraslih. Probleme je treba predvidevati precej širše, zunaj lokalnih meja. Potrebno bo učenje in osvajanje novih vrednot, mišljenja in skupnega življenja. Toleranca in razumevanje ljudi je stvar učenja. Potrebno se je učiti druge jezike

Učenje odraslih naj pomaga ljudem udejaniti svetlejše scenarije prihodnosti.

in spoznavati druge civilizacije in kulture, ki niso zahodne. Tako ne bo mogla prevladati kulturna omejenost in evropocentričnost, kot tudi ne omejeni pogledi, ki bi sledili takšnemu mišljenju. Andragogi morajo po naravi svojega poklica mnogo več narediti

za svojo profesionalno identifikacijo, tako kot delajo starejše stroke, ki so se konstituirale dosti prej. Upam, da bodo prizadevanja usmerjena na širjenje andragoške kulture in znanja med druge stroke.

Z. J.: In vaše povsem osebne želje za pri-

hodnost?

Prihodnost je negotova. Scenariji za prihodnost so različni, segajo od bolj mračnih do svetlejših. Težko je predvideti, kateri se bo udejanil. V tem pogledu so andragogi zelo previdni. V svojih analizah kažejo, kaj sta učenje in izobraževanje lahko ali kaj bi lahko bila in ne, kaj bosta v prihodnosti, saj je, kot sem že prej poudaril, prihodnost negotova. Dozdajšnje izkušnje kažejo, da sta učenje in izobraževanje odraslih ključ za reševanje številnih problemov človeka in človeštva. Andragogi imajo pomembno vlogo pri ustvarjanju okoliščin, da bi se to zgodilo. Moja želja je, da bi učenje odraslih pomagalo ljudem, da udejanijo svetlejše scenarije za prihodnost, da bi učenje pomagalo ljudem, da bi živeli v strpnosti in medsebojnem razumevanju, ne glede na nacionalnost ter kulturno, versko ali kako drugo pripadnost.

Odrasli so odgovorni za to. So tudi odgovorni za ustvarjanje prihodnosti generacijam, ki prihajajo. Brez učenja ne bo mogoče udejaniti takšne odgovornosti.

Prof. dr. Zoran Jelenc